

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**О Н О В Л Е Н Н Я З М І С Т У , Ф О Р М Т А
М Е Т О Д І В Н А В Ч А Н Н Я І В И Х О В А Н Н Я
В З А К Л А Д А Х О С В І Т И**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 32

Заснований в 1996 році

Рівне – 2005

ББК 74.20**О - 59****УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379**

О Н О В Л Е Н Н Я З М І С Т У , Ф О Р М Т А М Е Т О Д І В Н А В Ч А Н Н Я І В И Х О В А Н Н Я В З А К Л А Д А Х О С В І Т И : З Б І Р Н И К Н А У К О В И Х П Р А Ц Ь . Н а у к о в і з а п и с к и Р і в н е н с ь к о г о д е р ж а в н о г о г у м а н і т а р н о г о у н і в е р с и т е т у . В и п у с к 3 2 . – Р і в н е : Р Д Г У , 2 0 0 5 . – 1 5 5 с .

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії дошкільної педагогіки, історії педагогіки, методики навчання і виховання дітей дошкільного віку, їх розвитку в сім'ї і дошкільних закладах.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, вихователів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:**Головний редактор:**

Хом'як Іван Миколайович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний секретар) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Воробійов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний університет „Рівненський економіко-гуманітарний інститут” ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Левківський Михайло Васильович – доктор педагогічних наук, професор (Житомирський державний педагогічний університет ім. Івана Франка);

Лисенко Неля Василівна – доктор педагогічних наук, професор (Прикарпатський державний педагогічний університет ім. В. Стефаника);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Малафійк Іван Васильович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Мітюров Борис Никифорович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павлютенков Євген Михайлович – доктор педагогічних наук, професор (Запорізький обласний інститут удосконалення вчителів);

Пальчевський Степан Сергійович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор (Національний університет “Острозька Академія”);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Савчин Мирослав Васильович – доктор психологічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

Терещук Григорій Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол №2 від 30.09.2005 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

Глухівську музичну та Січову співацьку школи. До семінарського заняття опрацьовуються історико-педагогічні дослідження П.Козицького, В.Іванова, К.Майбурової Т.Некрасової, О.Шреер-Ткачко. В художньо-біографічних творах М.Дашкієва, К.Ковальова, М.Литвина, Л.Ляшенка здійснюється пошук та аналіз матеріалів до теми: “Як навчались музиці мої ровесники у ХУІІІ ст.” Серед індивідуальних завдань мають місце і методичні, наприклад:

- підготувати нотатки до уроку-драматизації з тем: “Страчена пісня. Музична образність композитора Березовського”, “Український “Орфей ріки Неви” – Дмитро Бортнянський”;
- зібрати матеріали до уроку художньої культури з теми “Світ українського музичного бароко” (8 клас ЗОШ);
- створити “мистецький ряд”, що міг би бути “поліхудожнім образом” українського бароко.

Виділення освітніх аспектів в монографічних темах, присвячених творчим портретам українських композиторів, дозволить, на нашу думку, не лише обґрунтувати особливості індивідуальних мистецьких стилів, але і відтворити складність системи музичного навчання на Україні, зокрема, у ХІХ ст. Ця система включала духовні заклади (С.Гулак-Артемівський, М.Вербицький, А.Лаврівський), світські неспеціальні, в них навчались М.Аркас (Новоросійський університет, м.Одеса), П.Сокальський (Харківський університет), М.Лисенко, М.Завадський (Київський університет). Спеціальна музична освіта здобувалась в навчальних закладах Західної Європи та Росії: С.Воробкевич (Віденська консерваторія), М.Калачевський (Лейпцігська консерваторія), М.Лисенко (Лейпцігська та Петербурзька консерваторії), В.Сокальський (Харківське музичне училище Російського музичного товариства) та ін.

Враховуючи професійні інтереси студентів музично-педагогічних спеціальностей вважаємо доцільним оновлення музично-історичного навчання наступними формами практичної роботи:

- Здійснення художньо-педагогічного аналізу програмових музичних творів з метою виявлення їх дидактичного потенціалу. (Особливу зацікавленість викликають зразки сучасної української естрадної музики).
- Включення до практичних занять змодельованих фрагментів уроків музики, пов’язаних з відповідною тематикою шкільних програм.
- Створення інваріантів шкільного програмового музичного матеріалу на основі творів з курсу “Історія музики”.
- Доповнення шкільних програм “Музика” власною тематикою та здійснення її відповідного інформаційного забезпечення та ін.

Запропоновані методичні підходи, на нашу думку, дозволять оновити процес викладання музично-історичних дисциплін, спрямувавши його в русло оптимізації фахової підготовки вчителя в умовах розвитку сучасної вітчизняної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аркас М.М. Історія України-Русі. – К.: Вища школа, 1993. – 414 с.
2. Драч І. Історія музики чи музична література? // Музика. – № 2. – 1997. – С.24-25.
3. Ісасевич Я. Братства і українська музична культура ХІV – ХVІІІ ст. // Українське музикознавство. – Вип.6. – К.: Музична Україна, 1971. – С.44-51.
4. Лозниця В.С. Психологія і педагогіка. – К.: Екс об, 2000. – 304 с.
5. Масенко П. Нариси до історії української церковної музики. Репринтне видання. – К.: Музична Україна, 1994. – С.152.
6. Музыкальное образование в школе / Под ред. Л.В.Школяр. – М.: АСАДЕМІА, 2001. – 232 с.
7. Чекан Ю. Історія музики: у пошуках концепції // Музика. – №1. – 1997. – С.12-14.

Резюме. В статті розглядається проблема використання педагогічного потенціалу українського музичного мистецтва з метою професійного розвитку учителя музики. Пропонуються методичні підходи оновлення преподавання курсу історії музики в ВУЗ.

Ключевые слова: професійна підготовка, музиканти-педагоги, історія музики, педагогічний потенціал, музичне мистецтво.

Summary. The article describes the role of educational potential of Ukraine music art for the professional development teacher of music. Approaches of improvement of methods teaching of music history in university are proposed.

Key words: professional development, musicians – teachers, music history, educational potential, musical art.

Одержано редакцією 07.09.2005

УДК: 37.015.3.

О.Б. ПЕТРЕНКО

ГРОМАДЯНСЬКА СПРЯМОВАНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ПРОСВІТИТЕЛЬОК КІНЦЯ ХІХ–ПОЧАТКУ ХХ СТ.

Резюме. В статті аналізується громадянська спрямованість української жінки кінця ХІХ – початку

XX століття, зокрема діяльність українських просвітительок, специфіка їх ментальності, громадянська роль української жінки.

Ключові слова: Громадянська спрямованість, гендерна приналежність, українська жінка, жіночі організації.

Постановка проблеми. Актуальність постановки проблеми формування громадянської спрямованості особистості демократичного суспільства не викликає сумніву. Великою мірою вона зумовлюється соціальними процесами та змінами, що відбуваються в усіх галузях нашого суспільства, які впливають на формування особистості з громадянською спрямованістю, певними життєвими позиціями, системою соціальних та політичних орієнтирів життя.

Процес формування громадянської спрямованості особистості має складний механізм і продовжується протягом всього свідомого життя. У ньому об'єктивно визначаються різні стадії, відображаючи зміну форм та засобів розвитку на різних етапах, і структура, яка має у собі різні сторони та аспекти цього процесу. Насамперед, по-перше, це одна з соціально-психологічних структур особистості – світогляд, який характеризує ідейно-політичні позиції, визначаючи ставлення індивіда до суспільства і до свого місця у ньому, – складає те ядро особистості, яке зумовлює формування всієї системи її соціальних та громадянських настанов. Через це ядро переломлюється детермінуюча роль суспільних відносин як важливішого фактору у становленні й розвитку особистості. По-друге, слід також зауважити, що громадянська спрямованість тісно пов'язана з рівнем розвитку соціальної активності особистості. Він характеризується ступенем її включення у систему суспільних відносин, рівнем та глибиною усвідомлення особистістю громадянських характеристик суспільства.

По-третє, громадянська спрямованість особистості залежить від її гендерної приналежності.

Проблемі громадянськості присвячені численні праці діячів української громадянсько-педагогічної думки – М.Грушевського, М.Драгоманова, Г.Сковороди, В.Сухомлинського та ін.

Сьогодні найактивніше відстоюють необхідність формування громадянської спрямованості особистості творчі наукові колективи під керівництвом М.Й.Боришевського, О.В.Сухомлиської, а також Жадан І.В., П.Р.Ігнатенко, Н.І.Косарева, Л.В.Крицька, В.Л.Поплужний, М.П.Рагозін, О.М.Рябов, І.Г.Тараненко, К.І.Чорна та ін. [1,6]

Це зазначено у Концепціях громадянської освіти і громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності (АПН України) „Громадянськість є багатоаспектним поняттям. Це фундаментальна духовно-моральна якість, світоглядна характеристика особистості, що має культурологічні засади. Така характеристика громадянськості свідчить про визначальну роль світогляду особистості, на основі якого формується система її ціннісних орієнтацій, поглядів, переконань, усвідомлюється місце в суспільстві, визначається обов'язок і відповідальність перед співвітчизниками, Батьківщиною” [2].

Однак на сьогодні ми не зустріли досліджень громадянської спрямованості особистості з позиції її гендерної приналежності, тому цей аспект і обрали *предметом аналізу* у даній статті.

На наш погляд, виникає потреба визначити специфіку становлення громадянської спрямованості особистості в залежності від її гендерної та національної приналежності. Саме аналіз громадянської спрямованості української жінки і є *завданням* нашого дослідження.

Говорячи про зміст поняття громадянська спрямованість, перш за все треба зупинитися на особливостях самого терміну громадянськість. Як психологічне поняття громадянськість має свій зміст. О.В.Киричук визначає її як життєву активність, гуманістичну спрямованість особистості, яка в своїй життєдіяльності керується загальнолюдськими (честь, совість, людська гідність, соціальна справедливість) і культурно-національними цінностями (працелюбність, добротворчість, волелюбність, суверенність, соборність).

Пошук Україною обґрунтованої національної ідентичності, особистості громадянина-патріота, мабуть, не можна відокремити від традиційної ролі жінки і як матері, і як виховательки. Ця роль є атрибутом, що характеризує квінтесенцію української жінки й утілює її автентичне буття у суспільстві. Поряд з тим певні якості, що традиційно викликали велику повагу до приватного життя українських жінок, будучи нині екстрапольовані у громадську царину, набувають тут іншого сенсу. Без огляду на царину своєї громадської діяльності українські жінки здебільшого визначають себе у традиційних термінах.

Ментальність жінки – українки – громадянки формувалася ще на зорі становлення України як незалежної держави. Кодекс життя української жінки – патріотки, її програму дій заклали ще Леся Українка та Ольга Кобилянська.

Єдність християнської етики й громадянського служіння на рівні інтелекту, духу, серця, дії, вчинку на славу України – це й було кодексом українських громадських діячок разом з такими цінностями, як опікування родиною та споконвічна жіноча жертвовність.

У новому контексті українським жінкам треба визнати, що для руху далі належить переоцінити свої пріоритети, „перевідкрити” власну історію, усвідомивши себе як сучасних жінок у вільній державі, випрацювати нові способи мислення, які б відповідали жіночим питанням сьогоденного порядку денного, наповнити символи свого минулого новими, автентичними нашому часові значеннями.

Хочеться зупинитись на діяльності жінок, що самі особисто виявили себе в громадській праці а разом з тим виявили національну свідомість. Це Софія Русова, Христина Алчевська, Наталія Кобринська, Леся

Українка, Марта Богачевська-Хом'як, Наталія Полянська-Василенко та багато інших.

Як зазначає Марта Богачевсько-Хом'як у книзі "Білим по білому. Жінки в громадському житті України" [4], українок мало обходила безпосередня ліквідація статевого (вважаємо гендерного) приниження. Вони розглядали як головне поле своєї діяльності боротьбу за національні та соціальні права всього народу і вважали, що здобуття їх забезпечить й жіночу емансипацію. Хоч прямого зв'язку між емансипацією і демократизацією нема (інакше у демократичних країні не існувало б жіночого руху), така спрямованість жіночого руху мала під собою об'єктивні підстави.

У книзі підкреслюється, що українські жіночі організації майже не приділяли уваги ідеологічним питанням, а ставили собі за мету сприяння розкріпаченню особистості, розвитку економіки, модернізації суспільства. Найбільше цінувався економічний, соціальний і культурний прогрес нації.

Аналізуючи громадянську спрямованість українських жінок, на перше місце варто поставити Єлисавету Милорадович, народжену Скоропадську. Вона підтримувала український рух, належала до полтавської української громади, заснувала школи.

Її сучасниця – Христина Олексіївна Алчевська, дружина великого капіталіста, банкового та фінансового діяча Харкова, багато робила для поширення культури та національної свідомості в народі. Вона утримувала недільні школи, видавала книжки для народу, в тому числі три томи „Що читати народу?”

Світова війна 1914-1917 років відкрила нову сторінку в історії українських жінок. Жінки беруть участь у війні по всіх містах України; незалежно від державних шпиталів, жінки організують шпитали на власні кошти і там працюють як лікарі, сестри, обслуговуючий персонал. Такі шпитали, засновані українками, набували характер виховний: жінки вели освітні бесіди, постачали українські книжки і сприяли поглибленню національної свідомості поранених. У Києві визначалася в цьому відношенні діяльність Л. Шульгіної, Н. Дорошенкової, З. Мірної.

Ці жінки підтримували в'язнів, носили їм їжу, добилися в адміністрації дозволу брати в'язнів “на поруки” додому і, взагалі, всіма способами допомагали їм. Серед цих жінок були: Людмила Миколівна Драгоманова, Людмила Михайлівна Старицька–Черняхівська, Наталія Михайлівна Дорошенко, Лідія Шульгіна, Зінаїда Мірна та інші жінки.

Так само працювали жінки в Західній Україні. У Відні вони організували Комітет, який допомагав українським пораненим воякам. Головою Комітету була О. Левицька, а після неї О. Ціпановська.

Велике значення мали громадські жіночі організації. В кінці XIX ст. у всіх регіонах України заснуються жіночі організації з різною метою.

Перші жіночі організації України ще не мали яскраво національного характеру, але вони важливі тим, що поклали початок організованій діяльності жінок.

Перша жіноча організація була заснована у Києві в 1884 році під назвою “Общество помощи высшему женскому образованию”. Головою його була О. Доброграєва.

В той же час Н. Кобринська, за порадою Олени Пчілки, заснувала в Станиславові “Товариство руських Женщин”. Виявилося, що жінки не були готові на працю в гуртку, і незабаром він занепав, але деякі жінки, що об'єдналися біля нього, продовжували працю: видали у 1888 р. перший альманах, видавали книжки для дітей, подали петицію до Віденського парламенту в справі допущення жінок до вищих шкіл. Підтримував жінок в їх заходах І. Франко.

Майже одночасно, у 1886 році засновано було в Чернівцях товариство жінок при Греко-Католицькій церкві, під назвою „Мироносиці”. Метою їх було обслуговувати церкви, здобувати фонди для них. На чолі гуртка стояли Н. Шанковська, а після неї Е. Калужинська. Вадою гуртка був його католицький характер, а католичок в Буковині було мало.

У 1890 роках в Галичині та Буковині заснуються нові жіночі організації: в 1893р. — у Львові „Клуб русинів” (члени Г. Шухевич, М. Білецька, О. Барвінська, О. Гнатюк), в Буковині у 1894р. москвофільське „Общество руських женщин” з ініціативи Геровської. О. Кисілевська заснувала в Коломиї „Руський Жіночий Гурток”. Вона поставила мету — втягнути селянок до громадської праці, і в значній мірі досягла її. Допомагали їй сільські кооперативи.

На початку XX ст. жіночі організації в Галичині та Буковині набувають масового характеру: у Чернівцях засновано було нелегальний “Кружок українських дівчат”, в основному з учениць вчительського семінару; незабаром його було ліквідовано [5].

Заснуються спеціальні робітничі товариства: “Труд” кравецька група у Львові, школа для дівчат — в 1901р., “Українська захоронка” в 1901р., а в 1906р. засновано “Жіночу Громаду” на Буковині, яка охопила багато жінок. Першою головою громади була Е. Кумановська, секретаркою К. Малицька. Жіноча Громада, яка була під впливом Н. Кобринської та О. Кобилянської, прагнула піднести освіту жінок і національну свідомість. Також засновували гуртки в менших осередках: Кіцмані, Черногузах, Ростоках. Засновували кравецькі школи, дитячі садки. Найбільшого розвитку досягла Жіноча Громада за головування Емілії Смаль–Стоцької, коли з нею працювали О. Сімонич, П. Кордубова, Е. Галип.

“Жіноча Громада” розгорнула широку діяльність в Чернівцях. В провінції організували гуртки, засновували дитячі садки, відкривали кравецькі курси і робітні. Крім того, “Жіноча Громада” заснувала власні “Базари”, де продавали її вироби. Так збільшувалося число членів „Громади”, в 1911р. їх число доходило до 200 жінок [5].

У 1908 році в Чернівцях засновано було „Товариство Православних Русинок”. Воно було необхідне, бо православна церква та багато духовенства були румуни, або румунізовані. Організація українських жінок боролася з чужими впливами. На чолі стали Н. Тимінська, І. Сімович. Вони організували бурсу для православних дівчат, гуртожиток. Число вихованок бурси доходило до 80 дівчат. Крім того, „Товариство Православних Русинок”, як і католицькі жіночі союзи: „Мироносиці” в Буковині та „Марійські Товариства Пань” у Львові вели й благодійну діяльність.

Августин Волошин – визначний вчений, педагог, громадський, культурний та церковний діяч. Фундатор товариства „Просвіта” в Закарпатті, він надавав великого значення жіночому рухові, участі жінок у культурно-освітньому житті краю. Помітний внесок у розбудову справи шкільництва та жіночого руху в Закарпатті зробила дружина Волошина – Ірина Петрик-Волошина. Так, 1909 року вона спільно з сестрою чоловіка Ольгою Волошиною створила „Маріанську конгрегацію греко-католицьких дівчат”. Ця школа виконувала благородне завдання у рамках практичних потреб: навчати дівчат читати, писати, ручних праць, церковних співів, варити, пекти, основи гігієни в хаті для немовлят і хворих [4].

На початку ХХ ст. позбавилася діяльність українських жіночих організацій в Східній Україні. В Києві у 1900-х роках було засновано „Жіночу Громаду”, яка мала за мету освітні справи та допомогу молоді. У Києві та Харкові були „Общества зашити трудящихся женщин”. але вони не носили національного характеру. Активними членами товариства в Києві були: дружина професора Н. І. Довнар-Запольська, Олена Пчілка, О. Десятова, О. Тесленко, Е. Діденко, М. Білоконська та інші. Самі прізвища свідчать, що товариство об’єднувало жінок незалежно від їх національності.

Після революції 1917 року жіночий рух в Україні позбавився. У 1917 році в Києві відбувся український жіночий з’їзд, який заснував Український жіночий союз. У 1919 році в Кам’янці-Подільському утворено Союз Українок Наддніпрянщини, Галичини та Буковини. До нього вступили: ініціатор його — Блянка Баран-Бачинська, С. Ф. Русова, О. П. Петлюра, Л. М. Старицька-Черняхівська, Г. Е. Келлер-Чикаленко та інші. Метою своєю Союз ставив допомогу хворим та раненим воякам, а також культурно-освітню працю в шпиталях. Союз цей буй цікавим явищем: він став символом соборності України, і жінки здійснювали в ньому цю велику ідею.

Під час революції був заснований в 1917 році в західній Україні, у Львові, Союз Українок, який відіграв значну роль в історії жіночого руху. Організацію спершу очолила Є. Макарушка, а потім Мілена Рудницька. Перший Жіночий Конгрес, скликаний Союзом Українок відбувся в Станіславові в 1934 році. На цьому Конгресі було постановлено створити Всесвітній Союз Українок, який і був створений у 1936 році. До ВСУ входили українські жіночі організації Європи, США та Канади. Союз Українок видавав власний журнал „Жінка”.

Революція 1917 року поставила перед жінками України нові завдання й відкрила нові терени діяльності. В березні 1917 року в Києві було засновано Центральну Раду, що стала першим Парламентом України. До Центральної Ради було обрано 11 жінок: Л. М. Старицьку-Черняхівську, М. С. Грушевську, О. О. Грушевську, С. Ф. Русову,

З. Мірну, О. Пашенку, В. О’ Конор-Вілінську, Л. Яновську, Любинську, Нечаївську та М. Ішуніну. Старицька-Черняхівська та З. Мірна, крім того, були обрані до складу Малої Ради [5].

В міністерстві Народної Освіти працювала С. Ф. Русова: вона була директором департаменту до і позашкільної освіти. Вона читала лекції на Курсах позашкільної освіти для підготовки кадрів інструкторів та діячів позашкільної освіти.

Л. М. Старицька-Черняхівська працювала у відділі мистецтва Освіти над перекладами лібрето опер для українізованої опери, а Н. М. Дорошенко брала участь в організації українського драматичного театру.

З падінням гетьманату та настанням УНР, жінки брали участь і в ній. В Кам’янці-Подільському в 1919 р. було утворено Українську Жіночу Національну Раду, на чолі якої стала С. Ф. Русова. Делегатки Ради брали участь в Конгресі Міжнародної Жіночої Ради в Осло (1920 р.), а в 1921 році — в Конгресі Міжнародного Союзу в Женеві, а також в Конгресі Міжнародної Ліги Миру і Свободи у Відні.

На фоні українських організацій виділяється діяльність деяких окремих жінок. Так, цікава діяльність Ганни Чикаленко-Келлер. Донька відомого громадського діяча К. Чикаленка, вона вчилася в університетах Лозанни, Женеві, Единбурга. У 1918р. виїхала з дипломатичною місією до Берна, і з того часу, до ліквідації посольства, писала всі публікації, інформації про Україну різними мовами. За дорученням УНР їздила на Конгрес в Осло, на Конгрес до Вашингтону.

Коли Українська Національна Рада стала засновувати свої філії, головою філії в Берліні стала Зінаїда Мірна. Вона співпрацювала з Шведським Червоним Хрестом, з Лігою Миру і Свободи та з іншими установами, які боролися за права народів. З переїздом Мірних до Праги, Зінаїда Мірна стала членом Жіночого Українського Союзу.

Серед видатних жінок того часу треба згадати Ольгу Гусар, голову Жіночої Громади в Чернівцях. Вона з великим успіхом виступала на Конгресі меншостей в Будапешті у 1925 році.

Жінки Західної України були членами Парламенту у Відні і там відстоювали громадянські права України. Серед них була Олена Кисілевська, Мілена Рудницька.

У тридцятих роках ХХ століття жіночі об’єднання набувають практичного господарського характеру. У 1930 роках засновується „Союз Українок Волині”, головою його була весь час П. Багриновська, і фахові союзи жінок в Західній Україні: секція господинь при Сільському Господарі, “Будучність”, “Українське Народне

Мистецтво” у Львові. Організуються жіночі гуртки при Католицькому союзі, тощо.

Громадянське суспільство покликане послідовно розвивати правову демократію, творчий клімат, творчий дух, віру в прогрес, духовний клімат, таку систему цінностей, які стануть потужним стимулом розвиткові духовно-морального, інтелектуального лідерства людей з „іскрою Божою”, зокрема й жінок, завдяки яким закладається фундамент майбутньої України.

Марта Богачевська – Хом’як назвала свою відому працю „Білим по білому” не випадково. Вона так пояснювала назву книги, що, на нашу думку, є досить вдалим алегоричним поясненням громадянської ролі української жінки: “Білим по білому – одна з найвишуканіших форм української вишивки: гладь білими нитками по білому полотну з вирізуванням. Щоб побачити білий візерунок довкола витятого простору, треба добре придивитись. Такою і є роль жінки в українському громадському житті й історії України – треба уважно придивитись, щоб осягнути цю частіше оспівану, ніж вивчену “берегиню”, – щоб зрозуміти: вирізування окреслює простір, а не його відсутність, і брак відомостей про жінок не означає, що жінок не було. Про них просто не писали” [4].

Підсумовуючи сказане, хочеться накреслити перспективи подальшого розгляду питання. Це, насамперед, питання про роль жінки в збереженні українських народних традицій, звичаїв, у збереженні й становленні національної системи виховання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Виховання громадянина. Психолого-педагогічний і народознавчий аспекти: Навч.-метод. посіб. / П.Р.Ігнатенко, В.Л.Поплужний, Н.І.Косарева та ін. – К.: ІЗМН. 1997. – 250 с.
2. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності: Проект / Наук. творч. колектив: О.В.Сухомлинська (наук. кер.) та ін. // Шлях освіти. – 2000. – №3. – С.7-13.
3. Концепція громадянської освіти в школах України: Проект / Кол. авт.: С.Г.Рябов. І.В. Жадан. Т.В. Клищенко та ін. // Шлях освіти. – 2001. – №1. – С.26-31.
4. Богачевська-Хом’як М. Білим по білому. Жінки в громадському житті України 1884-1939.-К.:Либідь,1995. – 425 с.
5. Полонська-Василенко Н. Видатні жінки України. – Вінніпег-Мюнхен,1969. – 160 с.
6. Рагозін М. Громадянське виховання: методологія і організація у світлі європейського досвіду // Шлях освіти. – 1999. – №4. – С.16-20.
7. Шевченко Н. Гендер у дзеркалі історії та перспективи розвитку гендерних студій в Україні // Український історичний журнал. – 2001. – №1. – С.30-40.

Резюме: В статті аналізується громадянська направленість української жінки кінця ХІХ – початку ХХ століття.

Ключеві слова: громадянська направленість, гендерна приналежність, українська жінка, жіночі організації.

Summary. This article deals with civil direction of Ukrainian woman at the end of the XIX th and the beginning of the XX th century.

Key words: social direction, gender belongings, Ukrainian woman, women organizations.

Одержано редакцією 01.09.2005

УДК: 343. 22

Т.Є.ФЕДОРЧЕНКО

ПРОБЛЕМИ НЕНАСИЛЬСТВА В КОНТЕКСТІ ДИТЯЧОЇ БЕЗПРИТУЛЬНОСТІ

Резюме. У статті розкриваються теоретичні засади, аналізується практичний стан та окреслюються шляхи розв’язання проблеми насильства в контексті дитячої безпритульності.

Ключові слова: насильство, безпритульність, превентивність, здоровий спосіб життя.

Постановка проблеми. Проблема превентивності (а це попередження правопорушень, алкоголізму, наркоманії, СНІДу, утвердження здорового способу життя, допомога і захист) гостро стоїть в усьому світі, але особливу тривогу вона викликає в нашій країні.

В останнє десятиріччя значно збільшилась кількість безпритульних дітей та дітей вулиці. Більшість таких дітей піддаються психічному та фізичному насиллю з боку батьків, дорослих, однолітків. Цей феномен є симптомом надзвичайного соціального та економічного неблагополуччя.

Проблемі захисту неповнолітніх від насильства та його соціально-правового забезпечення присвятили свої роботи ряд дослідників: Оржеховська В.М., Арцишевський Р.А., Запорожченко В.Г., Соколова Я.В., Сухарева О.Я., Сельченко К.В., Бабій Б.М., Кудрявцева В.М., Дементьєва А.М., Фіцула М.М., Пилипенко О.І., Щербак Н.Д.

Відомо, в яких складних соціокультурних умовах виховується наша молодь. І не випадково предметом обговорення багатьох конференцій стали безпритульні діти. Їх число стрімко зростає в умовах погіршення криміногенної обстановки в країні, матеріального добробуту більшої частини населення, поширення таких небезпечних явищ, як алкоголізм, наркоманія, проституція, захворювання на СНІД. В Україні найвищі у світі

ЗМІСТ

<i>Переднє слово ректора РДГУ Постоловського Р.М.</i>	3
<i>Дем'янюк Т.Д.</i> Інноваційна діяльність кафедри теорії і методики виховання	4
<i>Лісова С.В.</i> Сучасні тенденції модернізації національних систем освіти: пошук і перспектива	13
<i>Безкорвайна О.В.</i> Гуманістичні ціннісні орієнтири як основа формування толерантної особистості сучасного підлітка	17
<i>Хамедюк Н.С.</i> Актуальні проблеми виховання гуманістично спрямованої особистості учня на принципах педагогіки толерантності	23
<i>Рабченюк Т.С.</i> Особливості виховання обдарованої дитини в сучасному навчальному закладі	27
<i>Матюхіна Н.В.</i> Розвиток творчої обдарованості учнів у процесі навчально-виховної діяльності вчителя	32
<i>Дем'янюк Б.П.</i> Формування наукового світогляду школярів при викладанні фізики у сучасній школі	36
<i>Дем'янюк Т. Д., Камінська Є. І.</i> Духовно-моральний розвиток особистості учня в умовах діяльності української національної „школи – родини”	39
<i>Черній А.Л.</i> Організаційно-педагогічні засади виховного процесу в організації пласт	44
<i>Сойчук Р.Л.</i> Контрасти американської системи виховання	46
<i>Тимошук Н. С.</i> Оновлення змісту та організації процесу особистісно орієнтованого виховання таршокласників у позакласній роботі	49
<i>Пилипей О.В.</i> Використання інтерактивних методик в навчально-виховній роботі вчителя-словесника	54
<i>Назаренко Г.А.</i> Культура міжетнічних відносин старшокласників: результати констатуючого етапу ксперименту та завдання виховної діяльності	58
<i>Чернишина В.М.</i> Формування ціннісних орієнтацій в системі діяльності педагогічного колективу	63
<i>Кириленко С.В.</i> Громадянська відповідальність як показник сформованості культури здоров'я	67
<i>Косарєва Н.І.</i> Формування духовності особистості на засадах цінностей українського народу	70
<i>Павелків О.М.</i> Формування в учнів інтересу до підприємницької діяльності у процесі оволодіння економічним розрахунком	73
<i>Павелків Р.В.</i> Експериментальне вивчення особливостей самостійності сучасних молодших школярів	76
<i>Оржеховська В.М.</i> Превентивна педагогіка – наука пізнання	80
<i>Левківський М.В.</i> Соціальна зрілість старшокласників (підходи до формування)	85
<i>Нечипорук Л.І.</i> Формування ноосферної моральної позиції старшокласників	87
<i>Кукалець М.В.</i> Дидактичні аспекти підготовки учнів до засвоєння навчального матеріалу	91
<i>Гавлітіна Т.М.</i> Завдання і зміст національно-патріотичного виховання підлітків в позашкільних навчальних закладах	95
<i>Кособуцька Г.П.</i> Кредитно-модульна система: завдання, пошук, результати у вищому навчальному закладі	98
<i>Наумчук Г.І.</i> Духовність і формування особистості майбутнього вчителя	103
<i>Дупак Н.В.</i> Зарубіжний досвід розробки стандартів професійної освіти	107
<i>Красовська О.О.</i> Естетична освіта студентів педагогічного факультету	113
<i>Крижановська Т.І.</i> Шляхи оновлення професійної підготовки музикантів-педагогів у курсі “історія музики”	116
<i>Петренко О.Б.</i> Громадянська спрямованість діяльності українських просвітительок кінця ХІХ – початку Х ст.	119
<i>Федорченко Т.Є.</i> Проблеми ненасильства в контексті дитячої безпритульності	122
<i>Габова Л.І.</i> ВІЛ/СНІД як чинник погіршення репродуктивного здоров'я неповнолітніх	125
<i>Піддубник В.Г., Якимчук С.Н.</i> Основи роботи з вокальним ансамблем	128
<i>Graca Tadeusz</i> Etapy kształtowania umiejętności w kształceniu zawodowym	132
<i>Рабченюк Т.С.</i> Індивідуальне навчально-дослідне завдання як вид самостійної роботи студента творчого характеру	135
<i>Ціпан Т.С.</i> Громадське виховання в умовах дитячо-юнацького руху: історичний аспект	141
<i>Якимчук М.Ю.</i> Особливості навчання і виховання обдарованих дітей	148
<i>Відомості про авторів</i>	152

Наукове видання

ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 32

Заснований у 1996 р.

Редактор збірника *Дем'янюк Т.Д.*

Відповідальний за підготовку збірника до видання *Янцур М.С.*

Технічний редактор *Кравчук В.Ю.*

Комп'ютерна верстка *Лазарчук В.В.*

Здано до набору 12.09.2005 р. Підписано до друку 30.09.2005 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 22,86. Обл. вид. арк. 23,19. Замовлення № 1/6. Наклад 120

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет,
кафедра професійної педагогіки і трудової підготовки (к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59 **ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ: Збірник наукових праць. Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 32. – Рівне:
РДГУ, 2005. – 155 с.**

ISBN 966 – 7281 – 08 – 3.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем педагогіки, дидактики, історії педагогіки, теорії і методики виховання дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, керівників загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20